

ЄПИСКОПСЬКА ПЕЧАТКА

Його Преосвященство
GARLAND F. BYERS, JR., J.D., D.D.

Єпископ для народів за апостольським дорученням

Печатка — особистий знак єпископа. Її ставлять на його листах, його працях і його документах, і вона стоїть на чолі цього служіння Євангелію через написане слово.

Власна печатка здавна належить до єпископського сану. Від перших століть християни скріплювали печатками з християнськими емблемами; Климент Александрійський, який писав близько 200 р. н. е., радив віруючим, щоб на їхніх печатках були «голуб, або риба, або корабель, що мчить за вітром, або музична ліра ... або корабельний якір».¹ До XII століття в усій Церкві утвердився звичай, щоб єпископи мали власну печатку.² Така печатка показує в образах те, що для єпископа найважливіше, і нагадує йому про це впродовж усього його служіння.

Так і з цією печаткою. Кожен її елемент має для єпископа особисте значення в його власному покликанні до Христа. За нею стоїть історія; ця історія тут не розповідається, але вона відома єпископові й належить йому. Нижче викладено значення кожного елемента разом із місцями Писання, на яких воно ґрунтується.

ЗМІСТ

[Золотий хрест](#)

[Промені світла](#)

[Свята Біблія](#)

[Блискавки](#)

[Дракон](#)

[Земна куля](#)

ЗОЛОТИЙ ХРЕСТ

У центрі печатки стоїть хрест Ісуса Христа. На ньому Він переміг смерть і здобув вічне життя для всіх, хто вірує в Нього. Своїми стражданнями, розп'яттям, смертю і воскресінням Він сплатив борг гріха, який людина була винна Богові від гріхопадіння в Едемському саду.

«Тим же то, як через одного чоловіка гріх у світ увійшов, а через гріх смерть, так і смерть у всіх людей увійшла (через того), в кому всі згрішили».

Рим. 5:12

«Котрий гріхи наші сам підніс на тілі своїм на дереві, щоб ми, для гріхів умерши, правдою жили; котрого „ранами сцілились“».

1 Пет. 2:24

Хрест — знак цієї перемоги. На ньому Христос, «знищивши рукописанне наукою, що була проти нас, ... прибивши на хресті, (і) роздягши князівства і власти, вивів на дивовижу сьміливо, побідивши їх на йому» (Кол. 2:14–15). Обітниця хреста — життя без кінця: **«Так бо полюбив Бог сьвіт, що Сина свого єдинородного дав, щоб кожен, віруючий в Него, не погиб, а мав життє вічне»** (Ів. 3:16).

Хрест також звіщає, що ті, хто вірує в Нього, уже здобули цю перемогу:

«Де в тебе, смерте, жоло? де в тебе, пекло, побіда?... Богу ж дяка, що дав нам побіду через Господа нашого Ісуса Христа».

1 Кор. 15:55, 57

Вони царюватимуть із Ним повіки в Його Царстві: «коли терпимо, з Ним і царювати мем» (2 Тим. 2:12), і «царювати муть по вічні віки» (Об. 22:5).

Хрест зроблено із золота, щоб показати, що він очищає християнина. Кров Ісуса — мов очищувальний вогонь: «кров Ісуса Христа, Сина Його, очищає нас од усякого гріха» (1 Ів. 1:7). Як золото очищається у вогні, так і християнин очищається від усякого гріха. Про Господа написано:

«Він бо — огонь розтоплюючий ... І засяде він до перетоплювання срібла й очистить синів Левіїних і переплавить їх, як золото й срібло» (Мал. 3:2–3).

Часом християни зазнають випробувань і скорбот. На них слід дивитися як на золото, що його випробовують у вогні, щоб ті, хто лишається вірним хрестові, мали вічне життя:

«Сим радуйтеся, мало нині (коли треба), смуткуючи у всяких напастях, щоб випробувана віра ваша, геть дорожча золота пропадаючого, хоч і огнем випробуваного, знайшлась на похвалу і честь і славу в одкриттю Ісус-Христовому».

1 Пет. 1:6–7

«Він же путь мій знає; нехай же ж випробує мене, — я вийду, як золото, чистий».

Йов 23:10

Сам Господь радить: **«Раджу тобі купити в мене золото, огнем перечищене, щоб збагатився»** (Об. 3:18). Вірним Він обіцяє: **«Будь вірний аж до смерти, і дам тобі вінець життя»** (Об. 2:10).

ПРОМЕНІ СВІТЛА

Промені світла, що сяють з-за хреста, означають, що хрест є світлом світу. Господь сказав: **«Я світло світу. Хто йде слідом за мною, не ходити ме в темряві, а мати ме світло життя»** (Ів. 8:12).

Промені означають також, що ті, хто йде за Христом, — діти світла. **«Доки світло маєте, віруйте в світло, щоб синами світла сталися»** (Ів. 12:36). **«Усі ви сини світла і сини дня; ми не (сини) ночі або тьми»** (1 Сол. 5:5). **«Ви бо були колись тьмою, тепер же (ви) світло в Господі; ходіть же як діти світла»** (Еф. 5:8).

Християни мають бути світильником для світу, кожен із них — променем цього світла:

«Ви світло світу. Не може город сховати ся, стоячи на горі; і, засвітивши свічку, не ставлять під посудину, а на свічнику; то й світить вона всім, хто в хаті, так нехай сяє світло ваше перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла, й прославляли Отця вашого, що на небі».

Мт. 5:14–16

Вони чинять це, приймаючи присутність Святого Духа і даючи Духові, що перебуває в них, сяяти в їхньому житті. Тоді світло істини сяє з їхнього життя, і саме їхнє життя стає живою жертвою: «То ж благаю вас, браттє, щедротами Божими, представляйте тіла ваші (яко) жертву живу, свята, угодну Богові; (се) розумне служення ваше» (Рим. 12:1). Тоді інші, дивлячись на християн, можуть побачити, що вони інші, що вони є «безвинними і чистими, дітьми Божими непорочними серед лукавого і розворотного роду, що між ними ви сияєте як світила в світі» (Флп. 2:15). Християни — світло світу, бо вони йдуть за Світлом світу, за Самим Чоловіком Ісусом, Який є Христос.

СВЯТА БІБЛІЯ

Свята Біблія — правило й провідник віри, непомильне слово Боже:

«Всяке писання богодухновенне і корисне до науки, до докору, до направи, до наказу по правді, щоб звершений був Божий чоловік, до всякого доброго діла готовий».

2 Тим. 3:16–17

Її дано християнинові, щоб він користувався нею як мечем, — «меч духовний, котрий єсть слово Боже» (Еф. 6:17):

«Живе бо слово Боже і дійственне, і гостріще всякого обоюдного меча, і проходить аж до розділення душі і духа, членів і мозків, і розсуджує помишлення і думки серця».

Євр. 4:12

Так володів ним Сам Господь. Коли Ісуса повели в пустиню «на спокусу диявольську», Він відповідав на кожну спокусу написаним словом:

- «Писано: Не самим хлібом жити ме чоловік, а кожним словом, що виходить із уст Божих». (Мт. 4:4)
- «Писано знов: Не спокушуй Господа Бога твого». (Мт. 4:7)
- «Геть від мене, сатано! писано бо: Господу Богу твоєму кланятися меш ся, і Йому одному служити меш». (Мт. 4:10)

Тоді диявол залишив Його (Мт. 4:11).

Свята Біблія — мірило, за яким християнин провадить своє життя: «Слово твоє світильник перед ногами моїми, і світло на стежці моїй» (Пс. 119:105); «слово Твоє правда» (Ів. 17:17). Вона стоїть повіки: «На віки, Господи, слово твоє стоїть твердо на небесах» (Пс. 119:89); «Небо й земля перейде, слова ж мої не перейдуть» (Мт. 24:35).

Вона назавжди засвідчує, як віруючий може здобути вічне життя: «Се ж написано, щоб ви вірували, що Ісус єсть Христос, Син Божий, і щоб, віруючи, життє мали в ім'я Його» (Ів. 20:31). І вона прославляє Бога та Його Єдинородного Сина, Господа і Спасителя нашого Ісуса Христа: «Прослідіть писання; бо ви думаете в них життє вічне мати; й ті свідкують про мене» (Ів. 5:39).

БЛИСКАВКИ

Потоки світла, що виходять зі Святої Біблії й обвиваються довкола дракона і світу, — це блискавки. Вони виходять зі слова Божого і ранять дракона. Слово Боже — наймогутніша сила у всесвіті: «Хиба ж моє слово не похоже на огонь, — говорить Господь, — і не допоможе молот, що розбиває скелю?» (Єр. 23:29). Писання говорить про блискавки Господні, що виходять на Його ворогів: «метнув блискавками, і заколотив їх» (Пс. 18:14); «Блискай блискавками, і розсип їх! Пусті стріли твої, й замішай їх!» (Пс. 144:6).

Коли християнин промовляє слово Боже, воно завдає ворогові болю і вражає його, мов блискавка. Коли сімдесят повернулися, радіючи, що «й біси корять ся нам в ім'я Твоє», Господь відповів:

«Видів я сатану, як блискавку з неба падаючого. Ось даю вам силу наступати на гадюки й на скорпиони, й на всю силу ворожу, й ніщо вам не шкодити ме».

Лк. 10:18–19

Блискавка вражає самого дракона — «вуж вікодавній, званий дияволом і сатаною, що зводить цілу вселенну» (Об. 12:9), — і вражає тих, хто йде за ним. Вона вражає в духовній царині, «бо наша боротьба не з тілом і кровю, а з князівствами, і з властями і з миродержителями тьми віка сього, з піднебесними духами злоби» (Еф. 6:12), і по всьому світу, де він діє. Так святі «побідили його кровю Агнця, і словом свідчення свого» (Об. 12:11), і так кожному віруючому обіцяно: «противте ся ж дияволіві, то й утіче од вас» (Як. 4:7).

ДРАКОН

Дракон символізує сатану, якого Писання часто називає драконом: «І схопив змія, вужа вікодавнього, що то диявол і сатана» (Об. 20:2).

Він обвився навколо світу, бо Писання засвідчує, що він — бог цього віку: «...бог віку сього осліпив думки їх, невірних, щоб не засіяло їм світло благовістя слави Христа, котрий єсть образ Бога» (2 Кор. 4:4). Господь назвав його **«князь світу сього»** (Ів. 12:31), а апостол Іван написав, що «весь світ у лихому лежить» (1 Ів. 5:19). Він тримає цей занепалий світ значно більшою мірою, ніж християнин знає чи розуміє. Від гріхопадіння в Едемському саду його лихий вплив проник у все, з чим християнин стикається день у день. Він той, про кого сказано: «...робом князя влади воздушної, духа, що тепер орудує в синах переко́ру» (Еф. 2:2), і: «противник ваш, диявол, як лев рикаючий, ходить, шукаючи кого пожерти» (1 Пет. 5:8).

Дракон здіймається до хреста, показуючи відкритий спротив диявола слову Божому. Він показує його відкидання Бога, Його Христа і всього святого, а також його явний намір протидіяти всьому, що Бог привів у рух від початку часів. Понад усе він показує його намір знищити людський рід, створений на образ і подобу Божу: «І сотворив Бог чоловіка в свій образ, ув образ Божий сотворив його, як чоловіка і жінку сотворив їх» (Бут. 1:27). Про нього Господь сказав: **«Той був душогубцем з почину, й в правді не встояв; бо нема правди в йому»** (Ів. 8:44). «І розлютився змії на жінку, і пійшов провадити війну з іншими насіння її, що хоронять заповіді Божі, і мають свідчення Ісуса Христа» (Об. 12:17).

Він перебуває в цьому спротиві разом зі своїм відступницьким воїнством і лихими людьми світу, які йдуть за ним, аж доки не буде вкинутий в озеро вогняне разом з усіма своїми послідовниками, як засвідчує книга Об'явлення:

«А диявола, що зводив їх, вкинуто в озеро огняне і сірчане, де звів і лжепророк; і будуть мучитись день і ніч по вічні віки».

Об. 20:10

«Ідіть од мене, прокляті, ув огонь вічний, приготовлений дияволу та ангелам його».

Мт. 25:41

ЗЕМНА КУЛЯ

Земна куля має власне значення, незалежно від дракона, що обвився навколо неї. Це земля, Боже творіння. Коли Бог завершив Своє діло, «бачив Бог, що все, що сотворив, було вельми добре» (Бут. 1:31).

Землю було дано людині з Божого повеління:

«І благословив їх Бог, і рече до них Бог: Плодіться і намножуйтесь, і сповняйте землю і підневольйте її, і пануйте над рибою морською і над птаством небесним і над усім звірєм, що гасає по землі».

Бут. 1:28

«Небеса, Господні небеса, а землю дав дітям людським».

Пс. 115:16

Людина втратила це панування, коли не послухалася Бога в Едемському саду і скуштувала забороненого плоду: «проклята земля задля тебе» (Бут. 3:16).

Христос наказує Своїм послідовникам коритися Йому: **«Коли любите мене, хороніть заповіді мої»** (Ів. 14:15). Він послав Своїх апостолів до всіх народів:

«Ійдіть же навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, й святого Духа, навчаючи їх додержувати всього, що я заповідав вам».

Мт. 28:19–20

Він послав їх для того, щоб цей світ був відкуплений і знову приведений до правди з Богом, і щоб людина панувала над землею, як Бог задумав від початку. Бо «й саме твориво визволить ся з неволі зотління на волю слави дітей Божих» (Рим. 8:21).

Про це говорить Господня молитва: **«Нехай прийде царство твоє. Нехай буде воля твоя, як на небі, так і на землі»** (Мт. 6:10). Цими словами Сам Ісус звіщає, що Бог хоче відновлення землі в тому порядку, який Він задумав від початку. Її відновлення означає, що диявол, сатана, переможений словом Божим і жертвою Господа і Спасителя нашого Ісуса Христа. Тоді «царства світа стали (царствами) Господа нашого й Його Христа, і царювати ме по вічні віки» (Об. 11:15). Відкуплені скажуть: «і царювати мем на землі» (Об. 5:10).

Цей символ на печатці нагадує кожному християнинові про обов'язок являти Царство Боже на землі. Ісус проповідував: «**Покайтесь, наближилось бо царство небесне**» (Мт. 4:17), і послав Своїх учнів казати: «**Наближилось до вас царство Боже**» (Лк. 10:9). Де присутній Ісус, там присутнє і Царство. Так буде і в день Його тріумфу над драконом, коли людина знову пануватиме над землею, як Бог задумав від початку.

ГРОЗОВІ ХМАРИ Й БУРХЛИВІ ВОДИ

Грозові хмари означають вітер, який тут є Святим Духом. Сам Господь уподібнив Духа вітрові: «**Дух, де хоче, дише, й голос його чуєш, та не знаєш, звідкіля виходить, і куди йде; так усякий народжений од Духа**» (Ів. 3:8). У П'ятдесятницю Дух зійшов «мов би од віючого буйного вітру» (Дії 2:2). На початку «дух Божий ширяв понад водами» (Бут. 1:2).

Коли християнин користується словом Божим і блискавка вражає в душі змія та його послідовників, Святий Дух рухається, мов святий вітер і буря. Цей рух струшує самі води землі, бо «Господній голос над водами; Бог слави гремить, Господь над великими водами» (Пс. 29:3). Уся земля зазнає впливу віри віруючого в слово Боже і того, як він користується ним як мечем. Коли ним користуються належно, Святий Дух рухається у славі, силі й пануванні. Так було в ранній Церкві: «А як помолились вони, захитало ся місце, де зібрались, і сповнились усі Духом сьвятим, і промовляли слово Боже з одвагою» (Дії 4:31).

Грозові хмари й бурхливі води відповідають християнинові: тому, як він користується словом Божим, і його прикликанню Святого Духа у вірі в Ісуса Христа, Господа і Спасителя нашого. Сам Господь «погрозив вітрові, і рече до моря: **Мовчи, перестань!** І втих вітер, і настала тишина велика», а Його учні питали: «Хто оце Сей, що й вітер і море слухає Його?» (Мк. 4:39, 41). Ту саму владу Він обіцяв тим, хто вірує:

*«Істинно глаголю вам: **Що хто скаже горі сій: Двигнись і кинь ся в море, та й не сумнити меть ся в серці своїм, а вірувати ме, що, що каже, станеть ся, буде йому, що скаже**».*

Мк. 11:23

Отже, хоч і кажуть, що світ перебуває під владою диявола, слово Боже тріумфує. Воно дає християнинові владу над тим, що людина поступилася сатані при гріхопадінні в Едемському саду. Словом Божим, дорогоцінною Кров'ю і жертвою Ісуса Христа та Його владою віруючого відновлено на належному йому місці. Коли він промовляє Боже слово Писання, сама земля відгукується, і Святий Дух є засобом цього відгуку. Дух дає силу молитві християнина: «сам Дух заступаєть ся за нас стогнанням невимовним» (Рим. 8:26). Дух дає силу і його наказам у Дусі, навіть над тим, що було втрачено, — така велика слава Ісуса Христа, Господа і Спасителя нашого: «Коли чого просити мете в ім'я моє, я зроблю» (Ів. 14:14).

Писання наводить власні слова Господа: «Дана мені всяка власть на небі й на землі» (Мт. 28:18). Ті, хто вірує в Христа, дістають доступ до цієї влади через дорогоцінну Кров Агнця і через свою віру в Нього.

КОЛЬОРИ: СИНЄ ПОЛЕ І ЗОЛОТА ОБЛЯМІВКА

Синє поле — це небо. Від самого початку людина, звертаючись до Бога, підводила погляд до неба: «Зняв я очі мої до тебе, живущий на небесах!» (Пс. 123:1). Господь навчив Своїх учнів молитися: «Отче наш, що на небі! Нехай святить ся ім'я твоє» (Мт. 6:9).

Синій колір означає небесні царини, до яких християнин входить у молитві й благанні. Це місце Божого престолу: «Так говорить Господь: небо — престол мій а земля — підніжок ногам моїм» (Іс. 66:1). Цей престол невидимий і непізнаваний для християнина, проте він звертає до нього погляд з вірою через Христа Ісуса, «бо ходимо вірою, а не видінням» (2 Кор. 5:7). Він приступає «з одвагою до престолу благодати, щоб прийняти милость і знайти благодать на поміч зачасу» (Євр. 4:16).

«Що втаєне, те належить Господеві, Богу нашому; що ж відкрите, те наше і дітей наших, по віки» (Повт. 29:29). Людині дано досить знання, щоб здобути спасіння. Воно приходить через написане слово Святої Біблії — «св'яте писання ..., котре може тебе вмудрити на спасення вірою в Христа Ісуса» (2 Тим. 3:15). Воно приходить також через настанову, науку і приклад Господа і Спасителя нашого Ісуса Христа.

Коли християнин підносить серце в молитві, воно сходить на небо, у синяву, що означає небесні царини: «Здіймімо серце й руки наші до Бога на небі» (Плач. 3:41). «Буде ж молитва моя, як кадило,

перед тобою, простирання рук моїх, як жертва вечірня!» (Пс. 141:2). «І зняв ся дим пахощів з молитвами сьвятих, від руки ангела, перед Богом» (Об. 8:4).

Золота облямівка говорить про очищення християнина, як викладено вище в розділі про золотий хрест. Віра в Ісуса Христа і в силу Його Крові — це очищувальний вогонь, що очищає людину, як золото очищається у вогні. «І введу ту третину в огонь, і розплавлю їх, як плавлять срібло, й очищу їх, як чистять золото: Вони будуть призивати ймя моє, а я вислухаю їх» (Зах. 13:9). Тут золото означає очищеного християнина, який цілком вірує в Ісуса Христа і цілком уповає на Нього — «Цар царів, і Пан панів» (Об. 19:16).

Напис

Облямівкою біжить напис «GARLAND F. BYERS, JR. ✠ EPISCOPUS». Ім'я позначає печатку як власну печатку єпископа. *Episcopus* — латинське слово, що означає «єпископ». Воно походить від грецького *episkopos* — «наглядач», — слова, яке вжив святий Павло, наставляючи пресвітерів Ефеської Церкви:

«Тим достерегайте себе і все стадо, в котрому вас Дух сьвятий настановив єпископами, щоб пасти церкву Божу, котру придбав кровю своєю».

Дії 20:28

Разом ім'я і титул означають, що єпископ бере участь у духовній боротьбі, яка точиться щодня: «бо зброя воювання нашого не тілесна, а сильна Богом на зруйнування твердинь» (2 Кор. 10:4). Він — член Божого врядування, висвячений на єпископа, і йому доручено звіщати правдиве вчення й не мовчати. «Треба бо єпископу без пороку бути, яко Божому доморядникові, ... щоб державсь вірного слова по науці, щоб умів і напоминати здоровою наукою і докоряти противних» (Тит. 1:7, 9).

Мовчання було б пораховане за гріх: «Оце ж хто знає, як чинити добро, та й не чинить, тому гріх» (Як. 4:17). Господь остерігав вартового, який бачить, що наближається меч, і не сурмить у сурму: «кров його я з руки сторожа буду вимагати» (Єз. 33:6). Святий Павло сказав: «горе мені, коли не благовісткую!» (1 Кор. 9:16).

Напис нагадує притчу про таланти (Мт. 25:14–30). Один пан перед подорожжю передав своє майно слугам, і двоє з них пустили отримане в обіг і подвоїли його. Кожному з них пан сказав: «Гаразд,

слуго добрий і вірний: у малому був єси вірен, над многим поставлю тебе. Увійди в радощі пана твого» (Мт. 25:21). Третій закопав свій талант у землю, і пан відповів йому: «Лукавий слуго й лїний» (Мт. 25:26). Притча нагадує єпископові про його урочистий обов'язок:

- звіщати Євангеліє Ісуса Христа так, як він його розуміє;
- обстоювати те, що є правильним і праведним в очах Божих; і
- бути добрим і вірним слугою Господа і Спасителя нашого Ісуса Христа.

Єпископ не знає, чому його покликано. Він знає лише, що його покликано, і вже сам цей факт наділяє його владою і відповідальністю. «Не ви мене вибрали, а я вибрав вас, та й настановив вас, щоб ви йшли і оwoц приносили, і оwoц ваш пробував» (Ів. 15:16). «Бо в даруваннях і покликанню Бог не каєть ся» (Рим. 11:29). З тих, кому дано багато, багато й питається: «Від усякого бо, кому дано багато, багато вимагати меть ся від него» (Лк. 12:48).

Малі хрести при імені єпископа і слові *Episcopus* означають, що він — єпископ хреста, єпископ у Церкві Господа і Спасителя нашого Ісуса Христа. Вони показують, як і його ім'я, і його сан стоять у відношенні до Христа. «Мене ж не доведи (Боже) хвалитись (чим небудь) тільки хрестом Господа нашого Ісуса Христа, котрим мені сьвіт розп'ято, а я сьвітові» (Гал. 6:14). Єпископ понад усе зобов'язаний вірністю Христові і Богові. Хрести означають цей послух, який належить одному лише Богові:

«Коли хто хоче за мною йти, нехай одречеть ся себе, й бере хрест свій що-дня, та й іде слідом за мною».

Лк. 9:23

«Ніхто не може служити двом панам».

Мт. 6:24

«Більше треба коритись Богу, ніж людям».

Дії 5:29

ДЕВІЗ

Девіз *Euntes in Mundum Universum* — «Ідучи по всьому світу» — вміщено на золоті печатки. Його вміщено на золоті тому, що єпископ, належно висвячений, очищений вогнем Святого Духа і прийняв священний сан. Цей сан нині покладає на нього відповідальність за поширення Євангелія, значно вагомішу, ніж та, яку він ніс раніше. Цей вогонь розпалюється знову з кожною святою тайною, яку він звершує. Як писав святий Павло Тимофієві: «...щоб ти під'огрівав дар Божий, що маєш у собі через положення рук моїх» (2 Тим. 1:6).

Ці слова — доручення апостолам і їхнім наступникам, єпископам. Це заповідь Самого Христа:

«Ійдіть по всьому світу й проповідуйте євангелію усякому твориву».

Мк. 16:15

Слово Боже і Євангеліє Ісуса Христа мають бути проповідувані й зроблені доступними всім народам світу: *«І проповідувати меть ся євангелія царства по всій вселенній на свідкування всім народам»* (Мт. 24:14). Ось чому єпископ іменується Єпископом для народів. Повеління Христа в Мк. 16:15 вимагає від кожного, хто покликаний на службу Йому, іти по всьому світу і проповідувати Євангеліє всякому творінню.

У минулі віки це означало тілесну присутність: мандрувати, виходити у світ і поширювати слово Боже. У нинішню добу це означає для єпископа також писати й видавати слово Боже та правдиве вчення і робити їх доступними у Всесвітній павутині, щоб усі народи могли читати їх, якщо того забажають. «Спиши видиво, а напиши його виразно на таблиці, щоб, хто буде читати, прочитав легко» (Ав. 2:2). «Як же чути муть без проповідуючого?» (Рим. 10:14).

Прийняти слово Боже та Ісуса Христа — це особистий вибір, і нікому його не можна нав'язувати. «Вибирайте тепер, кому хочете служити» (Єг. 24:15). «А хто хоче, нехай приймає воду життя дармо» (Об. 22:17). Господь каже: *«Хто з'обіжає, нехай ще з'обіжає, і хто поганий, нехай ще опоганюєть ся; і хто праведний, нехай ще оправдуєть ся, і хто святий, нехай ще освячуєть ся»* (Об. 22:11).

Праця і служіння єпископа — викладати слово Боже та Євангеліє Ісуса Христа як перед віруючими, так і перед невіруючими. У віруючому віра може знову розпалитися, зміцніти й утвердитися, як Господь доручив Петрові: *«ти колись, навернувшись, утверди братів твоїх»* (Лк. 22:32). Невіруючого

ж це може привести до віри в Ісуса Христа, Господа і Царя: «Тим же то віра (приходить) через слухання, слухання ж через слово Боже» (Рим. 10:17).

ПРИМІТКИ

¹ Климент Александрійський, *Педагог*, кн. 3, розд. 11.

² *Encyclopædia Britannica*, s.v. «sigillography».

Euntes in Mundum Universum: «Ідїть по всьому свїту» (Мк. 16:15, переклад Куліша).